

objavná, zdá sa nám diskutabilné najmä chronologické ukončenie jeho výskumu novej aristokracie v roku 1799. Tento dátum totiž nepredstavuje nijaký významnejší medzník vo vývoji uhorskej novej šľachty, rozhodne jeho výskum mal pokračovať až po rok 1848 a zahrnúť v sebe aj podskupinu vojenskej aristokracie, ktorú od začiatku 19. storočia vyprodukovali dôsledky napoleonských vojen a kabinetného absolutizmu. Viac priestoru mohlo byť venované aj tým jedincom, ktorí sa síce snažili o udelenie magnátskej titulatúry, ale vo svojich snahách neboli úspešní. Trochu obmedzene pôsobí aj to, že medzi citáciami a bibliografickým zoznamom použitých diel sa prakticky nevyskytuje žiadne dielo slovenského historika. Mnohé nové aristokratické rody 18. storočia pôsobili aj alebo dominantne na území Slovenska a slovenská historiografia nie je už bez výstupov ani v tejto oblasti (hoc svoj záujem sústreďuje zatiaľ skôr najmä na tradičnú „starú“ aristokraciu). Typickým príkladom sú napríklad už spomenutí Huňadyovci z Mojmíroviec, u ktorých získali barónát v roku 1755 bol výsledkom kariérneho vzostupu ani nie tak samotného obdarovaného, ale troch generácií jeho predkov v priebehu 17. storočia. Na druhej strane však problematike uhorskej aristokracie 18. storočia, najmä z pohľadu sociálnych dejín, venuje slovenská historiografia stále malú pozornosť a práve Szemethyho práca je v tom smere dôležitým metodologickým návodom, ako pristupovať k sociologickému a prosopografickému výskumu uhorskej novovekej spoločnosti a jej (nielen) aristokratických elít.

Peter Keresteš
(Štátny archív v Nitre)

VYHLÍDAL, Milan. *VOJENŠTÍ ZPRAVODAJCI PROTI NACISTICKÉ OKUPACI – ODBOJOVÁ SKUPINA TŘI KONŠELÉ*. Praha: Academia, 2022, 332 s.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2024.72.1.10>

Najnovšia publikácia z pera českého historika Milana Vyhlídala sa zameriava na činnosť vojenských spravodajcov v boji proti nacistickej okupácii, menovite na činnosť odbojovej skupiny Tři konšelé.

Čitateľom znalým problematiky bude známe primárne meno Františka Fárka, ktorého spomienky na odbojovú činnosť vyšli posmrtno v publikácii *Stopy mizí v archívu*.¹ S touto publikáciou pracuje, samozrejme, aj Dr. Vyhlídal a je nutné dodať, že podrobuje predmetné spomienky kvalitnej kritike prameňa. Čitateľa upozorňuje na úskalia nielen Fárkových, ale aj ďalších spomienkových prác z prostredia československej spravodajskej služby, menovite prác Františka Moravca a Františka Havla. Okrem kritického prístupu k spomienkam spravodajcov oboznamuje čitateľa aj s doterajším stavom výskumu, pričom sa v texte prejavuje autorova erudícia nielen v novšej, ale aj staršej literatúre, ktorá sa zaoberala problematikou spravodajských služieb.

Vyhlídal predstavuje postupne jednotlivých príslušníkov odbojovej skupiny a ich činnosť v spravodajskom aparáte predvojnovvej Československej republiky. Neobmedzuje sa len na osobnosti spravodajských dôstojníkov; čitateľa tiež oboznamuje s dobovými

---

1 FÁREK, František. „*Stopy mizí v archívu...*“. Praha: Vyšehrad, 1975, 250 s.

reáliami, ktoré umožňujú lepšie pochopiť výzvy, ktorým musela čeliť československá spravodajská služba v predmetnom období. Pochopiteľne, zlomovým momentom pre činnosť spravodajcov je rozbitie republiky v marci 1939 a s ním spojená deštrukcia väčšiny spravodajského materiálu. Snaha zlikvidovať citlivé spravodajské dokumenty predtým, ako sa dostanú do rúk nacistickým spravodajcom je v dobovom kontexte úplne pochopiteľná. Zároveň však dnes zásadným spôsobom sťažuje možnosti historického výskumu. Vyhlídal si s nedostatkom archívneho materiálu z tohto obdobia poradil ukážkovo, a poskytuje tak čitateľovi plastické zobrazenie aktivít budúcich členov skupiny Tři konšelé v maxime, ktorú mu umožňuje pramenná báza.

Jedným z míľnikov kreovania československého odboja v zahraničí je odlet tzv. Moravcovej jedenástky do Veľkej Británie v marci 1939. Napriek tomu, že išlo o z dlhodobého hľadiska nepochybne dôležitú udalosť, často opomínaným faktom je to, že značná časť spravodajských dôstojníkov zostala doma. Vzhľadom na charakter odletu – ale aj samotného Moravca – preto spravodajci, ktorí zostali na domácom území, nemali veľké pochopenie pre túto dnes už rôznymi legendami opradenú Moravcovu operáciu. Perspektíve týchto spravodajcov sa Vyhlídal venuje v samostatnej kapitole, pričom spomína aj zásadne kritické postoje voči Moravcovi, ako napríklad to, že František Moravec a ani ďalší exulanti nevarovali spravodajských dôstojníkov o blížiacu sa nemeckú okupáciu. Vyhlídal sa vo svojom texte zaoberá nielen tým, ako vyzerali posledné hodiny pred nemeckou okupáciou, ale aj prvé dni a týždne po vyhlásení Protektorátu Čechy a Moravy. Sleduje činnosť spravodajských dôstojníkov, resp. to, ako sa voči nim správal okupačný režim. Neopomína ani kreovanie odbojových organizácií na československom území, v radoch ktorých pôsobili mnohí spravodajskí dôstojníci. Vyhlídal poukazuje aj na nedostatky vznikajúceho odboja, ako napríklad na to, že komunikácia so zahraničím prebiehala primárne cez kuriérov, čo bola pomerne zdĺhavá forma a mnohé informácie sa dostali k adresátom, až keď boli neaktuálne. Tento nedostatok, ako Vyhlídal správne poukazuje, vychádzal z toho, že z dlhodobého hľadiska bol tzv. Moravcov výber oslabený tým, že nemal ani jedného špecialistu na problematiku rádiového spojenia a šifrovania. Spojenie medzi zahraničným a domácim odbojom bolo jedným z neuralgických bodov československého obdobia počas celého trvania druhej svetovej vojny. Sice sa tento problém pokúšali vyriešiť viacerými výsadbami, či už na územie Protektorátu Čechy a Morava, resp. ľudáckej Slovenskej republiky, no trvácnejšie spojenie sa podarilo de facto nadviazať až v posledných týždňoch vojny.

Vyhlídal sa v knihe zaoberá vznikom domáceho odboja, pričom nesleduje len samotnú činnosť skupiny Tři konšelé, ale aj výzvy, s ktorými bol konfrontovaný celý československý odboj. Kriticky poukazuje aj na chyby, ktoré boli nevyhnutne spojené s odbojovou činnosťou. Rozsiahlo sa venuje aj ďalším spolupracovníkom skupiny Tři konšelé, a neobmedzuje sa tak len na aktivity Fárka, Čáslavku a Longu.

Vzhľadom na to, aké emócie vyvolal odchod tzv. Moravcovej jedenástky medzi spravodajskými dôstojníkmi, ktorí zostali na území okupovanej vlasti, je zaujímavá činnosť skupiny Tři konšelé pri snahe dostať do zahraničia práve najbližších rodinných príslušníkov týchto spravodajských dôstojníkov pôsobiacich v exile. Tento krok bol zo strategického hľadiska úplne pochopiteľný a tvorí zaujímavú sondu prezentujúcu úroveň profesionalitu daných spravodajských dôstojníkov. Vyhlídal zdôrazňuje aj to, že napriek

naštrbeným vzťahom spravodajci chápali situáciu a svojou činnosťou chceli zabrániť možnosti, že by sa najbližší rodinní príslušníci stali rukojemníkmi nacistického režimu pri snahe vydierať československých spravodajcov v exile. Tieto aktivity nemohli prebiehať bez spolupráce s príslušníkmi ďalších spravodajských služieb, pričom Vyhlídal sa primárne venuje spolupráci Troch konšelov s poľskými spravodajcami v Prahe. Autor tak nadväzuje do istej miery na staršiu publikáciu českého historika Jiřího Friedla² a zároveň prehľbuje poznanie o spolupráci so zahraničnými spravodajcami počas vzniku československého odboja. V tejto problematike sa dlhodobo zdôrazňuje spolupráca s britskými a francúzskymi spravodajcami, pričom spolupráca s poľskými predstaviteľmi je často opomínaná, aj keď predstavuje zaujímavý pohľad do dejín stredoeurópskeho priestoru.

V priebehu vojnového konfliktu sa nacistickým bezpečnostným službám podarilo rozbiť značnú časť odbojových skupín a pozatýkať ich príslušníkov v Protektoráte Čechy a Morava. V záverečnej časti publikácie sa Dr. Vyhlídal venuje práve nemeckým zásahom, ale aj tomu, aký osud čakal po odhalení príslušníkov domáceho odboja pred nemeckou justíciou. Napriek tomu, že všetci traja „konšelé“ prežili nemecké väznenie, Antonín Longa zahynul len krátko pred skončením bojov druhej svetovej vojny. Okolnostiam jeho smrti a povojnovému osudu Františka Fárka a Aloisa Čáslavku sa autor venuje v poslednej časti publikácie.

Publikácia *Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci: odbojová skupina Tři konšelé* je veľmi zaujímavou prácou spracovanou na vysokej odbornej úrovni. Zároveň je napísaná štýlom, ktorý môže osloviť čitateľa aj z laickej verejnosti. Veľkou výhodou je aj to, že autor publikácie sa venuje problematike odbojovej činnosti spravodajských dôstojníkov dlhodobo a okrem svojej erudície zhromaždil za dobu svojho výskumu rozsiahly obrazový materiál, ktorý publikáciu robí čitateľsky atraktívnou. Celkovo tak vizuálne doplní dramatický príbeh odbojovej aktivity jednej z najdôležitejších spravodajských skupín v ranom období československého odboja počas druhej svetovej vojny.

Martin Posch
(Historický ústav SAV, v. v. i., Bratislava)

---

2 FRIEDL, Jiří. *Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády za druhé světové války*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005, 384 s.